

SINIFTA EŞİTLİKÇİ DAVRANIŞ ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

DEVELOPMENT OF A SCALE TO MEASURE THE EQUITABLE BEHAVIOURS THAT TEACHERS SHOW IN PRIMARY CLASSES

Çiğdem KAN¹

Öz

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler dersinde sınıfta eşitlikçi davranış ölçeğini geliştirmektir. Araştırmanın örneklemini, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Ankara ilindeki 49 ilköğretim okulu ikinci kademedeki görev yapan 289 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Tarama yönteminin kullanıldığı çalışmada, yapılan faktör analizi sonucunda toplam varyansın %55.3'ünü açıklayan dört alt faktörlü 27 maddelik ölçek elde edilmiştir. Bunlardan birinci alt faktörde yer alan on iki madde “sınıfta eşitliği vurgulama”, ikinci alt faktörde yer alan beş madde “bireysel farklılıklara karşı eşitlik”, üçüncü alt faktörde yer alan beş madde öğrencilerde özgüven oluşturma ve dördüncü alt faktörde yer alan beş madde “objektif davranma” olarak adlandırılmıştır. Testin iç tutarlılık güvenilirliği için Cronbach alpha değeri 0.94 bulunmuştur. Bu ölçeğin ilköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıfta eşitlikçi davranışlarının geçerli ve güvenilir olarak ölçülebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Demokrasi, Eşitlikçi Davranış, Eğitim

Abstract

This study aimed to develop a scale to measure the equitable behaviours shown in the primary classroom of teachers delivering a social studies course. The study was conducted on 289 social studies teachers employed in the secondary levels of 49 primary schools located in Ankara, Turkey, in the 2008-2009 academic year. A factor analysis of this survey study produced a 27-item scale composed of 4 sub factors and explaining 55.3% of the total variance. Twelve (12) items included in the first sub factor were grouped under the heading of “to emphasize equality in the classroom”; 5 items in the second subfactor under the heading of “equality regardless of individual differences”; 5 items in the third subfactor under the heading of “to build self-confidence in the students”; and 5 items in the fourth subfactor under the heading of “to behave objectively”. The Cronbach alpha method was used to test the internal consistency of the scale. Accordingly, the Cronbach alpha value was calculated to be 0.94. It was concluded at the end of the study that this scale was capable of measuring in a reliable and valid manner the equitable behaviours shown by the primary education (second level) social studies teachers in the classroom.

Key Words: Social Studies, Democracy, Equitable Behaviours, Education

¹Yrd.Doç.Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ckan@windowslive.com

1. GİRİŞ

Demokrasi, eşitlikçi olmayı gerektiren bir süreçtir. Eğitim açısından, öğretmenlerin sınıf ortamında öğrencilere eşit davrandığı ortamların daha demokratik olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin, öğrencilere eşit davranması onların başarılı olmaları, kendilerine güvenmeleri ve işbirliği halinde çalışma yapmaları bakımından da önemlidir.

Erdoğan'a (2004) göre, eşitlik ilkesi demokratik düşüncede önemli bir yere sahiptir. Eşitlik ilkesi bütün insanların, eşit olduğunu ve bu eşitliğin eşit muamele etmeyi de beraberinde getirdiğini anlatır. Eşitlik, kararların bütün halk tarafından alınmasını, belli grupların tekelinde olmamasını içerir.

Demokratik yönetimler, fertlerin eşit hukuksal işlemlere tabi olmalarını ve farklılıklara eşit muamele edilmesini gerektirir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin ilk maddesi özgürlük ve eşitlik ilkesini açıklar: "Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğar...". Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasa'sında da, "eşitlik" ile ilgili olarak başlangıç kısmında "her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince" yararlanabileceği ve bu haklara "doğuştan sahip" olduğu belirlenmiştir (T.C Anayasası, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, 2007: 230-28;

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sında açıklanan eşitlik ilkesi, demokrasinin temel ilkesi olması nedeniyle eğitim kurumlarında da uygulanması gerekir. Demokrasiyi benimsemiş olan vatandaşların topluma kazandırılmasında, öğretmenlerin sınıf içi tutum ve davranışlarının rolü önemlidir. Sınıf ortamındaki, bir lider olarak öğretmen ilişkiler ağını mümkün olduğunca demokratik yapılandırmaya çalışmalıdır. Sınıfta eşitlik, bir bakıma öğretmenin her öğrenciye eşit şekilde değer vermesi ve onunla iletişim kurmaya açık olması demektir.

Sınıf ortamında öğretmenlerin eşitlikçi davranış göstermeleri, öğrencilerin kendilerini daha değerli görmesine neden olabilir. Demirebolat'a (2002) göre, bireyin kişiliğinin gelişmesinde sevgi görme, takdir edilme, ait olma, duygusal ihtiyaçlarının karşılanması onun kendine olan güveninin artmasına yardımcı olur. Bireyin kendini gerçekleştirme ise, kendi yeteneklerini kullanarak en son noktaya gelmesidir. Bu süreçte, öğretmenin rehberlik etmesi oldukça önemlidir. Bireyin benlik bilincinin gelişmesinde diğer insanlarla kurduğu ilişki de oldukça önemlidir.

Demokratik ve eşitlikçi sınıf ortamlarının oluşturulması gerekir. Gürsel ve diğerlerine göre (2004), düşüncelerin rahat bir şekilde ifade edildiği ve olumlu davranışlara yöneldiği ve diğerlerine karşı saygılı olunan demokratik sınıf ortamlarının oluşması gerekir. Eşitlik konusunda ise, öğrencilerin öğretmen hakkında kendilerine karşı eşit davranılmadığı kanaatinin oluşmaması gerekir. .

Sınıf ortamında öğretmenlerin daha eşitlikçi ortamları sağlamaları, öğrencilerin işbirliği halinde öğrenmelerine yardımcı olur. Sınıf ortamında işbirliğine dayalı öğrenme, başarılı olan öğrencilerin grup çalışmalarına alışmaları ve daha az başarısız olan öğrencilerinde kendilerine güven duymaları bakımından önemlidir. Etkili öğrenme ortamları, öğretmen ve öğrenciler arasında karşılıklı bilgi alış verişinin gerçekleştirilebildiği ortamlardır. Gömleksiz (1993), Çelebi (2006), Şahiner (2008), Küçük (2008) tarafından yapılan araştırmalarda işbirlikli öğrenme yöntemi ile diğer aktif öğrenme yöntemlerinin öğrencilerin demokratik tutumlarını olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Dewey'e (1987, Akt.: Bal. 1991) göre, disiplinin ancak okulda birlikte iş yapma olanakları sağlandığı ölçüde gerçekleştirilebileceğini söyler. Toplu halde yaşama yeteneği, okul ortamında gerçekleştirilirse disiplin sorun olmaz. Grup halinde yapılan çalışmalarda da, öğrenciler kendi kendilerini disipline ederek verimli olurlar.

Açıkgöz'e (2003) göre, grup çalışmalarına uygun bir öğretim yöntemi olarak işbirlikli öğrenme, öğrencilerin gruplar halinde çalışarak birbirlerine yardım edecekleri şekilde öğrenmeleridir. İşbirlikli öğrenen sınıflar, öğrencilerin küçük gruplar halinde toplanarak çalışırken öğretmenin de onlara rehberlik ettiği bir ortamı tanımlar. Öğrenciler, bu şekilde kendi öğrenmelerini gerçekleştirirken, arkadaşlarının öğrenmelerine de yardımcı olurlar. Bu süreç, öğrencilerin tek tek çalışarak elde edemeyecekleri karşılıklı olarak örnek verme, eleştirme ve açıklama gibi etkileşimi kazandırır. Bu şekilde, grupla çalışarak bireyin kazanımı daha fazla artar.

Daha demokratik ve eşitlikçi öğrenme ortamları öğrencilerin işbirliği halinde öğrenmelerine de yardımcı olur. Sınıf ortamında öğretmenlerin eşitlikçi davranışlarını değerlendiren ölçek geliştirme çalışmalarına rastlanmamıştır. Eşitlikçi davranış, genellikle demokratik tutum ölçekleri içinde yer almıştır. Ölçek geliştirme konusunda yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır; Gözütok (1995), öğretmen tutumlarının belirlenmesinde Published for the Attitude Research Laboratory tarafından hazırlanan Teacher Opinionaire on Democracy ölçeğinden yararlanarak bir Demokratik Tutum Ölçeği geliştirmiştir.

Selvi (2006), öğretmen adayları için demokratik değerler ölçeğini geliştirmiştir. Ölçeğin 24 maddesi ve üç alt boyutu vardır. Sınıf ortamında demokratik tutum veya davranışlar üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Shectman (2002) tarafından “Demokratik inanç ölçeği” geliştirilmiştir.

Yıldırım, Akbaşı ve Şahin’in (2010) yapmış olduğu araştırmada, öğrencilerine “Demokratik olmayan öğretmen inanç ölçeğini” uygulamışlardır. Ölçekte özgürlük, eşitlik ve adalet alt boyutları yer almıştır. 34 maddeden oluşan ölçekte özgürlük, eşitlik ve adalet üzere demokrasinin üç boyutu yer almıştır. Bu ölçek, Kesici (2006) tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Kısaca, sınıf ortamında öğretmenlerin öğrenciler arasında ayırım yapmamaları ve daha eşitlikçi davranmaları demokrasinin gereklerindedir. Bilginin hızla çoğaldığı ve paylaşımının arttığı bir dünyada işbirliği halinde ortak çalışmaların yapılmasına da ihtiyaç vardır.

Sınıfta demokratik davranışların sergilenmesi, öğrencilere örnek olması ve daha demokratik kişiliklerin yetiştirilmesi için önemlidir. Bu kapsamda öğretmenlerin, sınıf ortamında öğrenciler arasında ayırım yapmaması ve daha eşitlikçi davranması gerekir. Bugüne kadar yapılan birçok çalışma demokratik tutum veya davranış ölçeği geliştirmeye yöneliktir. Yapılan bu araştırmalarda eşitlikçi davranış, genellikle demokratik tutum ölçeklerinin bir alt bölümü olarak çalışılmıştır. Bu çalışmada ise, ilk defa bütünüyle öğretmenlerin eşitlikçi davranışlarını ölçen bir ölçek geliştirilmiştir.

2. YÖNTEM

Bu araştırma tarama modeli kullanılarak yürütülmüştür. Türkiye’de, 2005 yılı ilköğretim sosyal bilgiler programının vizyonunda açıklanan demokratik vatandaş yetiştirme amacına uygun olarak araştırma sosyal bilgiler öğretmenleri ile yürütülmüştür. Bu nedenle amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Ankara ilindeki 49 ilköğretim okulundaki 289 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Öğretmenlerin 163’ü kadın ve 126’sı erkektir. Öğretmenlerin kıdemlerine göre dağılımı şöyledir. 10’u 1-5 yıl, 66’sı 6-10 yıl, 102’si 11-15 yıl, 46’sı 16-20 yıl ve 65’i 20 yıl ve üstünde görev yapmaktadır.

2.1. Sınıfta eşitlikçi davranış ölçeğinin geliştirilmesi süreci

Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencileri ile ilgili sınıfta eşitlikçi davranışlarını belirlemek için bir ölçme aracı geliştirmektir. Bu ölçme aracının

geliştirilmesinde madde havuzunun oluşturulması, kapsam geçerliliği, ön deneme süreci ve geçerlik ve güvenilirlik aşamaları izlenmiştir (Balcı, 2004; Büyüköztürk, 2009; Erkan ve Gömleksiz, 2008; Punch, 2005; Karasar, 2000).

2.2. Madde havuzunun oluşturulması

Ölçek için madde havuzunu oluşturmak amacıyla ilgili literatür taranmıştır. Daha önce konu hakkında yapılan çalışmalar incelenmiştir. Madde havuzu oluşturulurken, sosyal bilgiler öğretmenlerinden sınıfta ne tür eşitlikçi davranışlarda buldukları konusundaki ifadeler toplanmıştır. Bu amaçla 10 tane sosyal bilgiler öğretmenine “sınıfta öğrencilere nasıl eşitlikçi davranırsınız? Şeklindeki açık uçlu soruya cevap vermeleri istenmiştir. Bu cevaplar ses kayıt cihazına alınmış ve daha sonra ilgili cevaplar kayda geçirilmiştir. Literatür taraması ve öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hareketle 66 maddeden oluşan bir havuz oluşturulmuştur. Maddeler araştırmacı tarafından tekrar gözden geçirilerek 43 maddeden oluşan bir taslak ölçek oluşturulmuştur.

2.3. Kapsam (içerik) geçerliliği

Kapsam (içerik) geçerliği, ölçme aracında yer alan maddelerin ölçme amacına uygunluğu ve ölçülmek istenilen alanı temsili konusunda uzman görüşlerine başvurmadır (Karasar, 2000).

Bir maddenin ölçmek istediği özelliği başka değişkenlerle karıştırmadan ölçme derecesi olarak da tanımlanan kapsam geçerliğini sağlamak için, eğitim fakültesi sosyal bilgiler bölümünde derse giren 15 uzman öğretim elemanından taslak ölçeği değerlendirmeleri istenmiştir. Uzman öğretim elemanlarının görüşleri doğrultusunda formdan çıkarılması ve birleştirilmesi gereken maddeler belirlenmiştir. 43 maddeden oluşan taslak form bu değerlendirmeler doğrultusunda 31 maddeye indirilmiştir. Bu şekilde deneme amaçlı ölçek uygulamak amacıyla son haline getirilmiştir.

2.4. Ön deneme süreci

Ankara ilinde görev yapan 289 sosyal bilgiler öğretmenine 31 maddeden oluşan ölçek uygulanmıştır. Ölçekteki maddeler 5’den (strong agree) 1’e (strong disagree) doğru puanlanmıştır. Ölçekte yer alan maddeler, “kesinlikle katılıyorum=5”, “katılıyorum=4”, “kararsızım=3”, “katılmıyorum=2” ve “kesinlikle katılmıyorum=1” şeklinde puanlanmıştır.

Elde edilen veriler SPSS 15.0 programı ile analiz edilmiştir. Taslak ölçekten elde edilen veriler, madde puanları ve ölçek puanları olmak üzere iki grupta ele alınmıştır.

2.5. Geçerlik ve güvenilirlik

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeğin yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır. Öğretmenlerden elde edilen verilerin faktör çözümlemesine uygunluğu ve örneklemin yeterliliğini belirlemek için Kaiser Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity Testi kullanılmıştır.

Bu araştırmada, ölçeğin faktör yapısını belirlemek için açımlayıcı faktör analizi (exploratory factor analysis) kullanılmıştır. “Bir dizi maddenin hangi yapıları tanımladığını saptamak amacıyla başvurulan yöntem açımlyıcı faktör analizi denir” (Erkan; Gömleksiz, 2008: 60).

Faktör yapısını belirlemede “açıklık” ve “anlamlılığı” sağlamak amacıyla eksen döndürmesi (rotation) yapılır. Bu şekilde, faktörler kendileriyle yüksek ilişki veren maddeleri belirleyerek daha kolay yorumlanabilir. Bu amaçla sosyal bilimlerde daha çok dik döndürme tekniği (Verimax) kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2002: 120). Bu araştırmada da Verimax tekniği seçilmiştir.

Ölçekte yer alan maddelerin iç tutarlılığını belirlemek için Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı kullanılmıştır. Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı, “yanıtları iki kategorili olmayan dereceleme niteliğindeki ölçeklerin veya bir seçeneği farklı ağırlıklara dayanarak puanlama yapılan testlerin iç tutarlılık katsayısını hesaplamada kullanılan bir yöntemdir (Erkan; Gömleksiz, 2008: 52).

Cronbach alpha iç tutarlık katsayısı, faktör analizi yapılan ölçeğin tümüne ve ölçekte yer alan her alt boyut için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Ayrıca, sınıfta eşitlikçi davranış ölçeğinin maddelerinin ayırıcılık güçleri de hesaplanmıştır. Madde analizinde, madde toplam korelasyonu hesaplanmıştır.

3. BULGULAR

Veriler, kodlanarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Maddelere verilen cevaplar puanlanmış, bu puanlar toplanarak her anket için bir “ölçek puanı” elde edilmiştir.

3.1. Madde Analizi

Madde ve ölçek puanları üzerinde madde analizi yapılmıştır. Madde analizi yapılmasının amacı, tutumla ilişkisi güçlü ve ayırt edici olan maddelerin ölçeğe konulmak üzere seçilmesidir.

Maddelerin aynı niteliği ölçüp ölçmediği konusunda karar verebilmek için yapılan korelasyona dayalı madde analizinde her maddeye ait puan dizisi ile ölçeğin puan dizisi arasında Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmaktadır. Tavşancıl'a (2002) göre, bu korelasyon katsayısının 0.25'ten küçük olmaması önerilir. Bu amaçla, her madde için o madde üzerinden denek grubunun aldığı puanların, denek grubunun bütün ölçek maddeleri üzerinden aldığı toplam puanlarla korelasyonu hesaplanmıştır. Tablo 1'de madde ölçek puanı korelasyonları sunulmuştur.

Tablo 1: Madde-ölçek puanı korelasyonları

Madde No	Madde Korelasyonu	Madde No	Madde Korelasyonu
28	.74	4	.64
30	.75	14	.63
21	.67	8	.50
24	.70	7	.46
22	.61	6	.47
31	.66	11	.65
29	.58	13	.57
20	.65	12	.62
27	.61	15	.50
23	.66	2	.54
25	.63	17	.59
26	.53	3	.56
9	.61	10	.42
5	.65		

Madde kalan korelasyonu 0.40 değerinden küçük olan 1. ve 16. maddeler ölçekten atılmıştır. Atılan maddeler dışındaki tüm maddeler için madde toplam ölçek korelasyonu, 0.40 değerinden büyük olup, 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ölçekte yer alan; 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31. maddelerin korelasyonları sırasıyla .54, .56, .64, .65, .47, .46, .50, .61, .42, .65, .62, .57, .63, .50, .59, .65, .67, .61, .66, .70, .63, .53, .61, .74, .58, .75, .66 olarak bulunmuştur.

3.2. Ölçeğin Faktör Yapısının Belirlenmesi

Ölçeğin yapı geçerliliğini incelemek için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Büyüköztürk'e (2008) göre, faktör analizi birbiriyle ilişkili p tane değişkeni bir araya getirerek az sayıda ilişkisiz ve kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) bulmayı, keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistiktir. Ölçeğin yapı geçerliliği için

“döndürülmüş temel bileşenler analizi” kullanılmıştır. Verilerin temel bileşenler analizine uygunluğu Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi ile incelenmiştir. KMO katsayısı 1’e yaklaştıkça verilerin analize uygun olduğu, 1 olduğunda ise uyumun mükemmel olduğu sonucuna varılır. Yapılan analiz sonucunda KMO değeri 0,933 olarak bulunmuştur. Bu değer, örneklemin seçilen analize uygun ve yeterli olduğunu göstermektedir. Çalışma içerisinde yapılan Barlett testi anlamlı bulunmuştur ($\chi^2= 3887,23$; $p<.05$). Bu değer, verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini göstermektedir.

Yapılan çözümlenme sonucunda, elde edilen değerlere göre maddelerin ölçekte yer almasında bir maddenin sadece bir faktörde 0.40 ve üzerinde faktör yük değeri ile yer alması ve birden çok alt faktörde yer alan maddelerin yükünün diğerinden en az 0.10 değerinden büyük olmasına özen gösterilmiştir. Bu koşullara uymayan yani faktör yük değeri 0.40’ın altında olan ve birden fazla alt faktörde yer alan 18 ve 19. maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Geriye kalan 27 madde ise, özdeğeri 1’in üzerinde olan dört alt faktörlü bir yapı oluşturmuştur. Bulunan dört alt faktöre ilişkin özdeğerler, varyans yüzdeleri ve toplam varyans yüzdeleri Tabl 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Faktör analizi sonucunda faktörlere ilişkin elde edilen bulgular

Faktör	Özdeğer	Varyans Yüzdesi	Yığılmalı Varyans Yüzdesi
1	5.55	20.55	20.55
2	3.70	13.70	34.25
3	2.86	10.60	44.84
4	2.82	10.43	55.27

Tablo-2’de görüldüğü gibi, ölçeğe ait dört alt faktörün özdeğerleri sırasıyla 5.55, 3.70, 2.86, 2.82’dir. Ölçekte yer alan dört alt faktörün tümü, toplam varyansın % 55.27’sini açıklamaktadır. Kabul edilebilir oran olarak açıklanan % 41’in üstünde olan bu değer (Kline, 1994: 75), ölçeğin dört alt faktörden oluşan bir ölçek olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir. Maddelerin yer aldıkları faktörler ve yük değerleri Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Maddelerin yer aldıkları faktörler ve yük değerleri ile her bir faktörün açıkladığı varyans oranı

	Faktör 1	Faktör2	Faktör 3	Faktör 4
28	.69			
30	.68			
21	.66			
24	.64			
22	.62			
31	.61			
29	.60			
20	.60			
27	.59			
23	.59			
25	.59			
26	.55			
9		.75		
5		.68		
4		.68		
14		.60		
8		.50		
7			.71	
6			.63	
11			.61	
13			.46	
12			.45	
15				.75
2				.64
17				.48
3				.48
10				.46
Açıkladığı varyans (%)	20.55	13.70	10.60	10.43
Cronbach alpha	0.91	0.81	0.77	0.75

Tablo 3’te görüldüğü gibi, faktör analizi sonucunda, ölçekte kalmasına karar verilen maddelerin faktörlere dağılımı ve faktör yük değerleri sırasıyla şu şekildedir; 28, 30, 21, 24, 22, 31, 29, 20, 27, 23, 25, 26. maddeler, .69, .68, .66, .64, .62, .61, .60, .60, .59, .59, .59, .55 faktör yük değerleri ile birinci alt boyutta yer alırken 9, 5, 4, 14, 8. maddelerin faktör yük değerleri .75, .68, .68, .60, .50 olarak ikinci alt boyutta, 7, 6, 11, 13, 12, 15. maddeler .71, .63, .61, .46, .45 faktör yük değerleri ile üçüncü alt boyutta, 15, 2, 17, 3, 10. maddeler .75, .64, .48, .48, .46 faktör yük değerleri ile dördüncü alt boyutta yer almışlardır.

Bunlardan, birinci alt faktörde yer alan on iki madde “sınıfta eşitliği vurgulama” (örneğin; “Öğrencilere, söz hakkı verirken eşit davranmaya dikkat ederim” şeklindeki 21. madde), ikinci alt faktörde yer alan beş madde “bireysel farklılıklara karşı eşitlik” (örneğin; “Öğrencileri, sınıf içinde tembel, çalışkan, zeki, yaramaz gibi kategorilere ayırmamaya özen gösteririm” şeklindeki 9. madde), üçüncü alt faktörde yer alan beş madde “öğrencilerde

özgüven oluşturma” (örneğin; Öğrencilerin, benim için eşit olduklarını derste vurgularım şeklindeki 11. madde) ve dördüncü alt faktörde yer alan beş madde “objektif davranma” (örneğin; “Öğrencileri, değerlendirirken objektif davranırım” şeklindeki 3. Madde) olarak adlandırılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıfta eşitlikçi davranışlarını belirlemek amacıyla yapılan iç tutarlık sınavında, tüm ölçek için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,94 olarak bulunmuştur. Buna göre, ölçeği oluşturan maddeler birbirleri ile tutarlıdır. Ayrıca ölçekte yer alan maddelerden herhangi birinin ölçekten çıkarılması halinde güvenilirlik katsayısında bir yükselme olmadığından başka madde çıkarılmamıştır. Alt faktörlere yönelik iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları sırasıyla; birinci alt faktör için 0,91, ikinci alt faktör için 0,81, üçüncü alt faktör için 0,77 ve dördüncü alt faktör için 0,75 olarak bulunmuştur. “Korelasyon katsayısının 0.70-0.99 arasında olması yüksek, 0.69-0.30 arasında olması orta, 0.29-0.01 arasında olması düşük düzeyde bir ilişki olarak tanımlanabilir”. Buna göre, alt faktörlere ait güvenilirlik katsayılarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009: 107).

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıfta eşitlikçi davranışlarını belirlemek amacıyla bir ölçek geliştirilmiştir. “Sınıfta eşitlikçi davranış” olarak adlandırılan bu ölçek 27 maddeden oluşmaktadır. İlgili literatür ve uzman yargısı sonucunda 31 maddeden oluşan bir taslak ölçek oluşturulmuştur. Taslak ölçek 289 kişiye uygulanmıştır. Yapılan madde analizi sonucunda ölçülmek istenen davranışı ölçmede yetersiz kaldığına karar verilen iki madde silinmiştir. Faktör analizi sonucunda yapı geçerliliğini bozduğuna karar verilen iki madde daha silinmiştir. Sınıfta eşitlikçi davranış ölçeğinin son formunda 27 madde ve dört alt boyuttan yer almaktadır.

Yapılan faktör analizi sonucunda, ölçeğin dört alt boyuttan oluşan bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Bunlardan, birinci alt faktörde yer alan on iki madde “sınıfta eşitliği vurgulama” (örneğin; “Öğrencilere, söz hakkı verirken süreyi eşit paylaştırmaya çalışırım” şeklindeki 22. Madde), ikinci alt faktörde yer alan beş madde “bireysel farklılıklara karşı eşitlik” (örneğin; “Bütün öğrencilere güvendiğimi, davranışlarımla gösteririm” şeklindeki 8. Madde), üçüncü alt faktörde yer alan beş madde “öğrencilerde özgüven oluşturma” (örneğin; “Doğru olmayan davranışlarla karşılaştığımda, birkaç öğrenciye yönelik değil sınıfın tümüne yönelik konuşurum” şeklindeki 13. Madde) ve dördüncü alt faktörde yer alan beş madde

“objektif davranma” (örneğin; Sınıftaki her bir öğrenciyi, eleştirirken rencide etmemeye çalışırım” şeklindeki 17. Madde) olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin tamamına yönelik alpha iç tutarlılık güvenirlik katsayısı 0,94 olarak bulunmuştur. Alt faktörlere yönelik iç tutarlılık güvenirlik katsayıları sırasıyla; birinci alt faktör için 0,91, ikinci alt faktör için 0,81, üçüncü alt faktör için 0,77 ve dördüncü alt faktör için 0,75 olarak bulunmuştur. Buna göre ölçeğin iç tutarlılığının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, ölçekte yer alan dört alt faktörün tümü, toplam varyansın % 55.27’sini açıklamaktadır.

Bu çalışmanın en önemli sonucu, literatüre “sınıfta eşitlikçi davranışları” ölçen güvenilir ve geçerli bir ölçeğin kazandırılmış olmasıdır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirliğine ilişkin bulgular, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıfta eşitlikçi davranışlarını belirlemek amacıyla kullanılabilir olduğunu göstermektedir. Bu konu hakkında yapılacak daha yeni ve kapsamlı araştırmalara ihtiyaç vardır. Demokrasinin özgürlük, katılımcılık gibi farklı kavramları üzerinde daha geniş kapsamlı araştırmaların yapılmasına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (2003). *Aktif Öğrenme (6. Baskı)*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Bal, H. (1991). *1924 Raporunun Türk Eğitimine Etkileri ve J. Dewey’in Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Aydınlar Matbaası.
- Balçı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler (4. Baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş.; Çakmak, E. K.; Akgün Ö. E. ve diğerleri. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (3. Baskı)*. Ankara: Pegem A Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çelebi, C. (2006). *Yapılandırmacılık Yaklaşımına Dayalı İşbirlikli Öğrenmenin İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Erişi ve Tutumlarına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirbolat, A. (2002). Sınıf Ortamı ve Grup Etkileşimi, Küçükahmet, L. (Ed.) *Sınıf Yönetimi (35-55)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erdoğan, M. (2004). *Anayasal Demokrasi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Erkan, S. ve Gömleksiz, M. (2008). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gömleksiz, M. (1993). *Kubaşık Öğrenme Yöntemi ile Geleneksel Yöntemin Demokratik Tutumlar ve Erişiye Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gözütok, D. (1995). *Democratic Teachers’ Attitudes*. Ankara: Turkish Democracy Foundation Publications.

- Gürsel, M.; Ölçüm Çetin, M.; Sarı, H. ve Diğerleri. (2004). *Sınıf Yönetimi*, Gürsel, M.; Sarı, H. ve Dilmaç, B. (Ed.). Konya: Eğitim Kitabevi.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (10. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kline, P. (1994). *An Easy Guide to Factor Analysis*. London: Routledge.
- Küçük, B. (2008). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde İşbirlikli Öğrenme Yönteminin Demokratik Tutum Üzerindeki Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı.
- Punch, K. (2005). *Sosyal Araştırmalar Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Çev: Dursun Bayrak; H. Bader Arslan ve Zeynep Akyüz. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Selvi, K. (2006). Developing a teacher trainees' democratic values scale: validity and reliability analyses. *Social Behavior & Personality*, 34(9), 1171-1178.
- Shechtman, Z. (2002). Validation of the democratic teacher belief scale (DTBS). *Assessment in Education*, 9(3), 363-377.
- Şahiner, D. G. Sinem. (2008). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Aktif Öğrenme Tekniklerinin, Demokratik Tutumlara ve Ders Başarısına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- (2007). *T.C. Anayasası, İnsan Hakları Evrensel Beyanname, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, A.; Akbaşlı, S. ve Şahin, M. (2010). Determining the levels of democratic belief of primary school and pre-service teachers. *E-Journal Of New World Science Academy*, 5(1), Article Number: 1C0112.